

Vroegmetrieke Zuid-Nederlandse / Belgische tinnen maten

A.H. Damman

Inleiding

In de periode 1820–1836 mochten de Zuid-Nederlandse / Belgische (*) metrieke tinnen maten volgens de wet allerhande opschriften hebben, zoals Nederlandse kan, Litron, Verre (des Pays-Bas) enzovoort [1, tabel 5]. De naamgeving was veelal gerelateerd aan de streek waar de maat was gemaakt. Omdat er van deze Zuid-Nederlandse / Belgische vroege metrieke tinnen maten nog maar enkele stuks beschreven zijn [o.a. 1], volgt hierna een beschrijving van een drietal dat recent ontdekt is. Opvallend is, dat deze maten de volgende kenmerken gemeen hebben:

- eerste jaarmerk, al dan niet vergezeld van de Nederlandse leeuw, afgeslagen op de schenkrand;
- ijkersmerk of Belgische kroon (vanaf 1832) afgeslagen aan de binnenzijde van de maat, recht achter het eerste jaarmerk.

Dit zijn de belangrijkste kenmerken voor tinnen maten uit de Zuidelijke Nederlanden en de eerste jaren van het onafhankelijke België.

Beschrijving

Allereerst een tinnen maat met op het handvat het opschrift 2 VINGERHOED. Op deze maat is aan de buitenkant op de schenkrand een letter L in rond stemveld afgeslagen, terwijl aan de binnenkant van de schenkrand precies achter de letter L een merk (afb. 1a) afgeslagen is. Op de onderkant een tinnegietersmerk, bestaande uit een roos met daarin de letters V.H (afb. 1b). De naam van de tinnegieter is mij niet bekend.

Uit [1, tabel 7] blijkt dat het merk van afb. 1a waarschijnlijk behoort bij een tot nu toe onbekende ijker uit Oudenaarde. Het is echter ook mogelijk dat dit geen persoonlijk merk van een ijker is, maar het merk voor het ijkkarrondissement Oudenaarde, periode 1820–1830.

Dezelfde letter L heb ik eerder aangetroffen in Kortrijk en wel voor het jaar 1830 [1, tabel 2, 11*].

Oudenaarde en Kortrijk liggen slechts enkele tientallen kilometers van elkaar verwijderd. Omdat een en hetzelfde type letter is aangetroffen op maten en gewichten uit beide steden, meen ik te mogen concluderen dat:

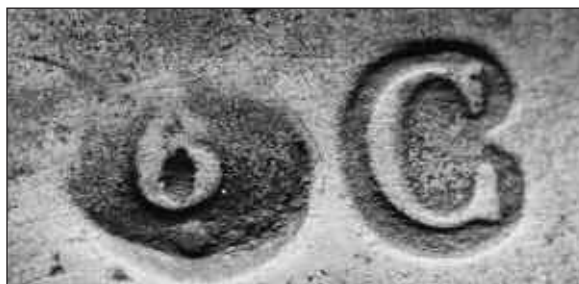
- deze maat gemaakt is in Oudenaarde;
- dat er waarschijnlijk één stempelsnijder is geweest, die zowel aan de ijkkantoren van Kortrijk als aan Oudenaarde stempels leverde.

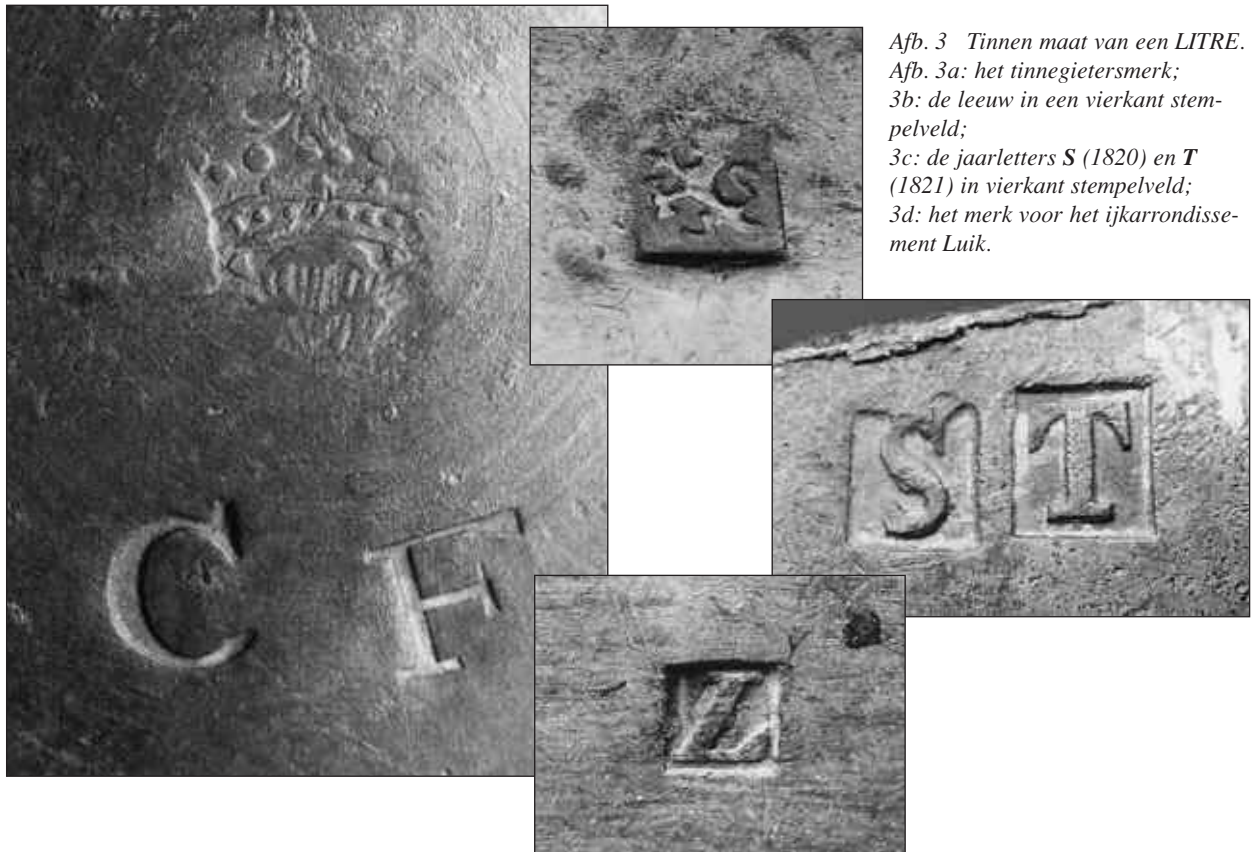
Afb. 1 Tinnen maat van 2 VINGERHOED:

Afb. 1a: het ijkersmerk aan de binnenkant van de schenkrand;

Afb. 1b: het gietersmerk op de bodem van de maat.

Afb. 2 Tinnen maat van VERRE DES P B. Afb. 2a: het merk H B T; 2b: het kantoornummer 6 en de Belgische jaarletter C voor 1833.

Afb. 3 Tinnen maat van een LITRE.
 Afb. 3a: het tinnegietersmerk;
 3b: de leeuw in een vierkant stempelveld;
 3c: de jaarletters S (1820) en T (1821) in vierkant stempelveld;
 3d: het merk voor het ijkarrondissement Luik.

De tweede tinnen maat heeft op het handvat het opschrift VERRE DES P B met daaronder DECILITRE . Op de onderzijde het merk H B T (afb. 2a), waarvan niet duidelijk is of het een tinnegietersmerk is. Deze maat is op de schenkrand gemerkt met ijkantoonnummer 6 (Luik; [1]) met daaronder een punt. Daarnaast de Belgische jaarletter C voor 1833 (afb. 2b). De punt is mogelijk onder de 6 gezet om te voorkomen dat deze met een 9 werd verwisseld. Aan de binnenzijde van de maat is recht achter het cijfer 6 de Belgische kroon afgeslagen. Verder zijn op de romp het ijkantoonnummer 14 (Dinant, zie [1]) en de jaarletters D–Z van het eerste Belgische alfabet afgeslagen, gevolgd door vijftien Griekse letters die in België na 1856 zijn gebruikt. Dit is dus een typisch voorbeeld van een tinnen maat die in het onafhankelijke België is gemaakt, maar waarop nog de oude benaming werd gestempeld die gebruikelijk was in het Koninkrijk der Nederlanden, dus nog voor de onafhankelijkheid.

Als laatste een tinnen maat met het opschrift LITRE, met op de onderkant een onduidelijk tinnegietersmerk waarvan alleen de letters CF nog herkenbaar zijn (afb. 3a). Op de schenkrand van deze maat een leeuw in vierkant stempelveld (afb. 3b) met daarnaast de jaarletters S en T in vierkant stempelveld (afb. 3c). Aan de binnenkant van de maat is recht achter de leeuw een cursieve letter L in vierkant stempelveld afgeslagen (afb. 3d). Gezien het voorkomen van de leeuw moet deze maat gemaakt zijn na 1814 [1]. De letters S en T in vierkant stempelveld kunnen dan alleen behoren bij de jaren 1820 en 1821 [1, tabel 2], terwijl de cursieve L in vierkant stempelveld het merk is voor het ijkarrondissement Luik, periode 1820–1830 [2]. Oftewel: ook dit is een maat, gemaakt in Luik en aldaar conform de letter van de wet [1] in 1820 en 1821 geijkt. ♦

(*) Onder de Zuidelijke Nederlanden (vóór 1830) wordt verstaan het huidige België, Luxemburg en de huidige Nederlandse provincie Limburg.

Foto's: R.J. Holtman

Bronnen:

- [1] A.H. Damman, G. Linkenheil, J.H. Tieleman, G. De Vleeschouwer, M. Tiroul (2005). Grensverschuivingen tussen België, Nederland, Luxemburg en Frankrijk, periode 1792 – ca. 1840 en hun metrologische consequenties.
 [2] Anoniem (1805–1862). Inventaris van het archief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Maten en gewichten. Gebruik van ijkmerken door de arrondissements- en adjunct-ijkers. Algemeen Rijks Archief inv.nr. 2.04.53.17/104.